

ГАЛИНА ПАГУТЯК (1958) (СПРАВЖНЄ ІМ'Я — МОСКАЛЕЦЬ ГАЛИНА ВАСИЛІВНА)

Зміст

Відомості про письменницю	1
«Потрапити в сад» (1989).....	1
Художні образи	2
Образ саду.....	2
Грицько.....	4
Образ Микольця	5
Образ Перебенді	5
Джерела.....	5

Відомості про письменницю

1. Загальні відомості. Галина Пагутяк — сучасна українська письменниця в жанрах фентезі, наукової фантастики й готичного роману. Лауреатка Шевченківської премії з літератури (2010) за книгу прози «Слуга з Добромиля». Галину Пагутяк вважають найзагадковішою постаттю у сучасній українській літературі. Львівська богема називає її «містичною письменницею». Нині живе у Львові.

2. Місце народження. Галина Пагутяк народилася 26 липня 1958 р. в с. Залокоть Дрогобицького району Львівської області. Пізніше її родина переїхала в одне із сусідніх сіл — Уріж, яке стало місцем подій у багатьох її творах.

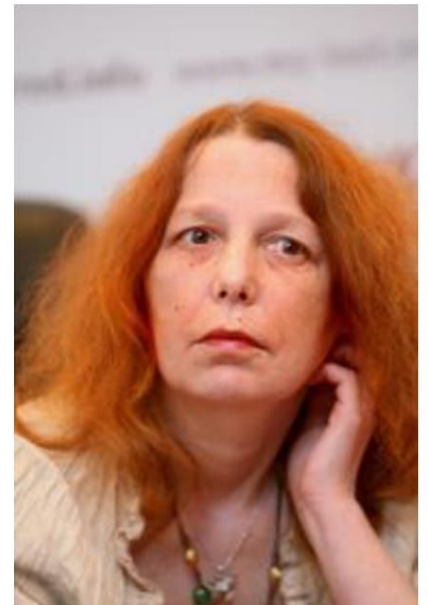
3. Освіта. Вищу освіту здобула на філологічному факультеті Київського держуніверситету імені Т. Г. Шевченка.

4. Діяльність. Працювала в школі, у Дрогобицькому краєзнавчому музеї, Львівській картинній галереї, а також у правозахисній організації.

5. Дебют. Як прозаїк дебютувала в журналі «Дніпро» повістю «Діти»(1981 р.). Через рік у письменницькому видавництві України вийшла її перша книга під тією самою назвою.

6. Найвідоміші твори: «Потрапити в сад», «Душа метелика», «Ранок без вечора», «Писар Східних Воріт Притулку» (2003), «Королівство» (2005), «Втеча звірів, або Новий бестіарій» (2006), «Слуга з Добромиля» (2006), «Захід сонця в Урожі» (2007), «Книгоноші з Королівства» (2007). Твори письменниці перекладено англійською, німецькою, словацькою, хорватською й російською мовами.

7. Особливості творів: високий рівень суб'єктивності художнього мислення, підтекст, образи-символи, екзистенційно-філософські та релігійно-містичні мотиви.

«Потрапити в сад» (1989)

1. Рід — епос

2. Жанр — оповідання

3. Композиція. Особливість: обрамлення — образ саду на початку оповідання та наприкінці.

4. Герой: Грицько — головний герой, який рано залишився без батьків і зараз заробляє на життя грою на гармошці. Хворий на «чорну хворобу» (епілепсію).

Батько та матір Грицька

Нуська — сестра Грицька, у домівці якої він проживав взимку.

Стьопа — знайомий, якого Грицько зустрічає по дорозі.

Микольцьо — старий чоловік, ремонтує черевики.

Боско — собака Микольцьо, яку він хотів залишити Грицькові після своєї смерті.

5. Сюжет. Оповідання не має чітко вираженого сюжету, що є характерною ознакою постмодерної літератури. Сюжет твору не насичений зовнішніми подіями, вирізняється лаконічністю письма. Перед

читачем постає короткий опис яблуневого саду, що росте на території вокзалу за високою мурованою стіною й вічно зачиненими дверима: «З-за високої мурованої стіни визирали гілки з червоними яблучками. Тільки горобцям було вільно перелітати через огорожу». Головний герой — Грицько — людина без родини, без житла, хвора на невиліковну хворобу (епілепсію) мріє потрапити в цей сад. В один із днів Грицько провідує важко хворого товариша Микольцо, у якого заночував. Його друг, розуміючи, що скоро помре, хоче залишити Грицькові свій спадок — хату та вірного собаку. Це — кульмінація твору. Однак ця пропозиція викликає в головного героя іронічну реакцію: «А мене в будинок престарілих візьмуть! — весело сказав Грицько. — У лікарні сказали. І зараз би прийняли, та роки поки що не вийшли. Або оженюся, га?».

Фінал твору — відкритий: Грицько, слухаючи завивання нічної бурі, бідкається, аби вітер не поламав гілля в саду та не пошкодив хату.

6. Особливості повіді: відсутність розлогих описів, їх компенсують влучні яскраві деталі; духовний світ головного героя розкривається і через внутрішні монологи та діалоги, авторську присутність у тексті.

7. Тема — самотність, безпритульність особистості в суспільстві, байдужому до долі людини; пошук спасіння людської душі в жорстокому світі.

8. Основна ідея — розкриття душевного багатства героя, його гідності й самоповаги, доброти й щирості у ставленні до людей та світу.

9. Проблематика — утвердження гуманістичних ідеалів, моральних чеснот.

10. Ознаки постмодернізму

- **інтертекстуальність** як наявність культурних посилань, алюзій.

- **міфологема «сад»**, що поєднує в собі традиційні біблійні значення з авторськими трактуваннями; ця міфологема сприяє увиразненню авторської концепції людини та дійсності, спрямовує читача до роздумів про сенс людського життя, необхідність духовного удосконалення, етичного та естетичного розвитку.

- **екзистенційне забарвлення**, адже герої перебувають на «межі» існування (бідні, самотні), але при цьому виявляють свою справжню гуманістичну сутність.

- події розгортаються у взаємоперехресних площинах минулого, сучасного, майбутнього, осмислюються й «відбуваються» через спогади, дії та мрії героїв.

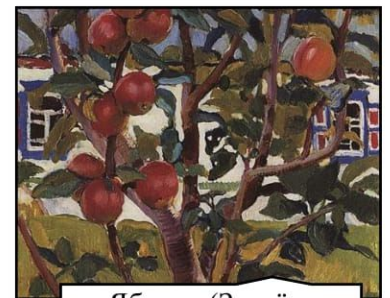
- прийом ретроспекції та відкритий фінал.

11. Висновок. У творі піднімаються важливі питання сучасності. Письменниця презентує постмодерне осмислення сутності життя, прагне відобразити кризовий стан світу на межі століть.

Художні образи

Образ саду

Для головного героя потрапити в сад — значить потрапити до раю. Сад із червоними яблуками одразу викликає асоціацію з райським, що має подвійне символічне значення: місце, де панує щастя і гармонія, та гріхопадіння людини. Чим же приваблює чоловіка сад? Однозначно, що не яблуками червоними. «[Він] увійде в сад, ляже в сплутану духмяну траву, притулиться щочкою до землі-матінки, буде плакати і питати: «У кого я такий вдався — нещасний та волоцюга?»». Так може відчувати й думати лише духовно багата людина. Сад потрібен Грицьку як місце сповіді, надія на розраду.

Яблуня (Зинаїда Серебрякова, 1900)

Традиційно сад — це образ ідеального Світу, Космічного порядку й гармонії, загубленого і віднайденого Раю. Цей символ зроджує позитивні емоції: відчуття спокою, повертає до своїх витоків — до Природи.

Едемський сад — перший сад у християнському віровченні, символ невинності й одночасно насолоди.

До образу саду в українській літературі зверталися: Г.Сковорода «Сад божественних пісень», Т.Шевченко «Садок вишневий коло хати...», М.Коцюбинський «Цвіт яблуні», Іван Багряний «Сад Гетсиманський».

Відомими шедеврами світового живопису, де осмислюються біблійні традиції зображення райського саду, є триптих І. Босха «Сад земних насолод» (1500-1510), картини Я. Брейгеля Старшого «Едемський сад» (1613), П. Рубенса «Едемський сад із гріхопадінням людини» (1610) тощо.

Образ саду як місце спокою, умиротворення, душевної гармонії та естетичної насолоди знайшов художнє відображення в картинах імпресіоністів: К. Моне «Дама в саду Сент-Адресс» (1867), К. Піссарро «Цвітіння фруктового саду, Лувесьєн» (1872), О. Ренуара «У саду Фонтеней» (1874), А. Сіслея «Фруктовий сад весною» (1881), Е. Моне «Сад художника» (1881) та ін.

В українському живописі до цього образу зверталися М. Беркос «Яблуна цвіте» (1919), М. Бурачек «Квітуча яблуна» (1952) та ін. Серед сучасних художників образ саду знайшов втілення в самобутніх роботах М.Трегуба «Абстрактне», Ю. Кутілова «Райський сад», В. Васкялите «Квітучий сад» та ін.

Постмодерне осмислення творчості І. Босха презентує проект сучасного українського митця О. Ройтбурда «Сад земних насолод».

І. Босх «Сад земних насолод» (1500-1510)

Я. Брейгель Старший «Едемський сад»

П. Рубенс «Едемський сад із гріхопадінням

О. Ройтбурд «Сад земних насолод»

М. Беркос «Яблуна цвіте»

А. Сіслея «Фруктовий сад весною»

Грицько

Головний герой — Грицько — рано залишився сиротою. Він не надбав ні домівки, ні родини. Письменниця зображує його як «мізерного чоловічка в зеленому капелюсі й широких споднях». На прожиття заробляє, граючи по електричках на гармошці. Цьому нехитрому мистецтву його навчив батько, який повернувся з війни калікою. Напади хвороби Грицько переживає в лікарні, а взимку інколи залишається в сестри. На гармошці він вміє виконувати лише три пісні, але цього достатньо, щоб отримувати копійки від випадкових слухачів. Засуджуваний суспільством за жебрацтво, Грицько не лише відкидає ці звинувачення, але й позиціонує себе як людину, яка живе чесно і гідно. Він убачає у своєму способі життя вияв свободи вибору й навіть проводить аналогії між собою і видатним філософом: «Григорій Сковорода теж поблукав по світі, а чим моя гармошка за його філософію гірша? Тішуся з того, що були на землі такі люди, як Григорій Савич. Не кожному тісно межі стінами, ой не кожному...».

Головний герой відчуває себе незалежною людиною, тому ображається на тих, хто вважає його жебраком: «Не любив Грицько бабів з буфету, бо ще давно котрась назвала його жебраком. Бачать люди, що він не жебрак. Красти легше, ніж грати на гармошці по електричках».

Попри всі життєві негаразди Грицько залишився доброю людиною. Він заспокоює сестру (вона плакала); висловлює співчуття всім, кому важко, як і йому; прагне бути між людьми («Треба, щоб люди мене виділи і щоб я їх видів»); приберігає для бродячих собак і котів їжу; звертає увагу на те, що товариш Стьопа змерз, турбується про його матір, бо вона залишилася взимку без дров. Довідавшись про важку хворобу свого товариша Микольця, він вирішує залишитися ночувати у друга задля його підтримки.

Грицько — особистість із тонкою душевною сутністю, тому, навіть не маючи матеріального достатку, він здатний поділитися останнім, допомогти людині у скруті, поспівчувати.

Уособленням щастя в його власному розумінні є сад:

«Грицькові уявлялося, що якоїсь теплої ночі він вилізе з останньої електрички і, йдучи до вокзалу, побачить відчинені двері. Увійде в сад, ляже в сплутану духмяну траву, притулиться щокою до землі-матінки, буде плакати і питати: «У кого я такий вдався — нещасний та волоцюга?»». Для Грицька потрапити в сад — значить потрапити до раю. Цей зовні «мізерний чоловічок» усупереч «усім і вся» сягнув духовних і душевних висот, на що здатний не кожен. Письменниця змушує по-новому подивитися на знедолених людей, відторгнутих суспільством. Вона ніби пунктирно, мимохідь торкається життєвих перипетій Грицька, але перед читачем постає трагічна доля дитини війни: батько — каліка, рання смерть матері, пияцтво і смерть батька, тяжка хвороба — усе це створює образ, який викликає співчуття. Авторка стверджує думку, що сучасне суспільство мислить стереотипами, судить про людину за соціальним статусом, а не за її вчинками.

Отже, головний герой із повагою ставиться до людей, сам має почуття власної гідності; уміє прощати, вибачливо сприймати людські слабкості, здатний відчувати інших людей, прагне допомогти їм, не завдавати клопотів; він щедрий; любить життя в усіх його проявах; помічає красу навколишнього світу. Такі риси характеру образу Грицька надають йому гармонійної цілісності.

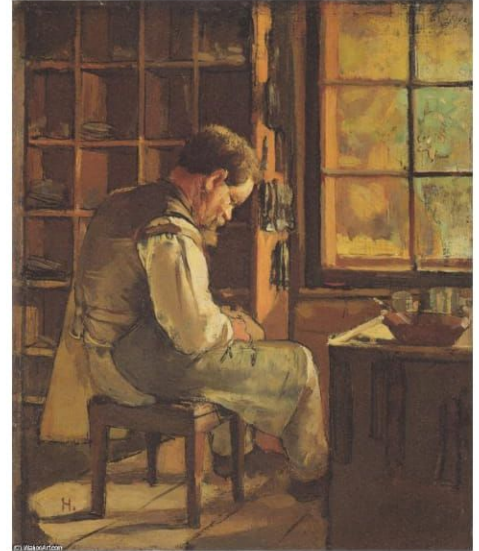

Образ Микольця

Хворий на серце старий Микольцьо мешкає в маленькій хаті з одним вікном і живе тим, що лагодить людям черевики. Розуміючи, що скоро помре, він хоче залишити Грицькові свою хату та вірного собаку — єдиний свій спадок. Стосунки між друзями надзвичайно щирі, дивують своєю безпосередністю й відкритістю. Коли Грицько грає на гармошці або читає «Кобзаря», Микольці одразу світлішає на душі.

Герої твору — **емоційно вразливі особистості**, які гостро відчують несправедливість, чужий біль, уміють співчувати та глибоко розуміють, що таке самотність, тому вміють дружити й віддавати свою любов ближнім. Саме в цьому вони вбачають сенс свого існування. Отже, персонажі оповідання є уособленням справжніх моральних чеснот. Категорія милосердя поєднується в творі з прагненням персонажів до естетичного: попри бідність Грицько слідкує за чистотою власного одягу, Микольцьо фарбує єдине вікно та двері білою фарбою, намагається підтримувати чистоту в кімнаті. Обидва чоловіки не втратили здатність мріяти про краще, щасливіше життя, прагнути до ідеалу, який авторка осмислює через міфологему саду.

Отже, прагнення духовного розвитку, здатність людини до милосердя, співчуття є головними рисами характеру героїв оповідання «Потрапити в сад».

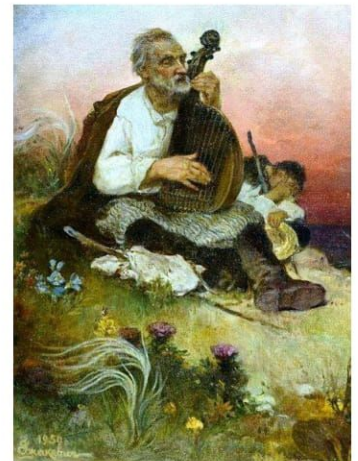
Образ Перебенді

У творі згаданий образ Перебенді із Шевченкового «Кобзаря».

За словником Бориса Грінченка, перебендя – дивак, химерник, примхливий.

У творчості Тараса Шевченка це романтичний образ співця: *«Перебендя старий, сліпий —/ Хто його не знає?/ Він усюди вештається /Та на кобзі грає. / А хто грає, того знають / І дякують люде: / Він їм тугу розганяє, / Хоть сам світом нудить»*.

Іван Франко глибше осмислює образ Перебенді – як самотника, «фігури ідеальної», митця, що піднімається над буденщиною; і з цієї причини виникає конфлікт Перебенді із суспільством: люди не розуміють його, глузують з нього, не спроможні піднятися над побутовими клопотами й збагнути глибину внутрішнього світу співця.

Джерела

Авраменко О. Українська література (рівень стандарту): підруч. для 11 кл. закл. загальн. середн. освіти / Олександр Авраменко. — К. : Грамота, 2019.

Борзенко О. І., Лобусова О. В. Українська література (рівень стандарту): підруч. для 11 кл. закл. загальн. середн. освіти. — Харків : Вид-во «Ранок», 2019

Калинич О. Українська література: посібник для підготовки до ЗНО. – Тернопіль: Астон, 2021

Коваленко Л. Т., Бернадська Н.І. Українська література. Рівень стандарту: підруч. для 11 кл. закл. загальн. середн. освіти. — К. : Видавничий дім «Освіта», 2019.

Лепська К. Постмодернізм. Сучасна українська література. Підготовка до ЗНО

<https://www.youtube.com/watch?v=2wxa0ZvJ60c>

На всі 200 Сучасний літературний процес на ЗНО: постмодернізм, меми, угруповання, представники

<https://navsi200.com/literature/suchasnyi-literaturnyi-protses/>

Паращич В. В. Українська література. 11 клас. Рівень стандарту, академічний рівень. Плани-конспекти.— Х.: Вид-во «Ранок», 2011.

Підготовка до ЗНО Література елітарна і масова. Постмодернізм. https://www.youtube.com/watch?v=GXQE_UUfNuU

Світ поезії. Ю.Андрухович «Астролог» <https://www.youtube.com/watch?v=zsOrWtHni4A>

Світ поезії. Ю.Андрухович «Пісня мандрівного спудея» <https://www.youtube.com/watch?v=adaYKgBHZbw>

Слоньовська О. В. Українська література (профільний рівень) : підручник для 11 класу закладів загальної середньої освіти / О. В. Слоньовська, Н. В. Мафтин, Н. М. Вівчарик. – Київ: Літера ЛТД, 2019.

Усі уроки української літератури. 11 клас. II семестр / укл. А. М. Гричина, Н. В. Жуковська. — Х. : Вид. Група Основа, 2019

MON UKRAINE Українська література. Сучасна українська література: пошуки нових форм і тем

<https://www.youtube.com/watch?v=8ZytxiRZgqs&t=4s>

Буктрейлер до твору Галини Пагутяк «Потрапити в сад» https://www.youtube.com/watch?v=jGIzkR6q_vY